

GNU slutrapport: Modersmål

Af: Torben Sebro

DEL I: Aktiviteter og projekterfaringer - modersmål

Nedenfor følger en oversigt over og gennemgang af deltagere i projektet samt aktiviteter, erfaringer og udfordringer i projektperioden 2011-2014 i faggruppen modersmål.

1. Deltagere i projektperioden:

Matchgruppe	Periode	Deltagere	Skole/klassestrin	Fag
GRUPPE A	Skoleåret 2011-2012	Marianne Blom (No) Christina Grieger-Bakbøl, Gitte Jensen, Charlotte Johansen (Dk) Helen Stålarml (Se)	Gulskogen Skole, 6. kl. Bauehøjskolen, 4. kl. Glasbergsskolan, 5.-6. kl.	Modersmål: Svensk, norsk og dansk
	Skoleåret 2012-2013	Lisbeth Bengtsson (Se) Lea Rex/Peter Viborg (Dk) Marianne Blom (no)	Ytterbyskolan, 7. kl. Absalon Skole, 7. kl. Gulskogen Skole, 7. kl.	
	Skoleåret 2013-2014	Marianne Blom (No) Christina Grieger-Bakbøl, Ninna Linneberg	Gulskogen, 5. Kl. Bauehøjskolen, 4. Kl.	
GRUPPE B	Skoleåret 2011-2012	Marius A. F. Pettersen (No) Lene Nordenhof/Esengül Erbas (Dk) Sara Lindqvist (Se)	Selvik Skole, 7. Kl. Absalon Skole, 7. kl. Kapaeskolan, 7. kl.	
	Skoleåret 2012-2013	Lene Nordenhof/Esengül Erbas (Dk) Sara Lindqvist (Se) Lise Valencia (No)	Absalon Skole, 8. kl. Kapaeskolan, 8. kl. Kjølbjerg Skole, 7. kl.	
	Skoleåret 2013-2014	Lene Nordenhof/Esengül Erbas (Dk) Sara Lindqvist (Se)	Absalon Skole, 8. kl. Kapaeskolan, 8. kl.	
GRUPPE C	Skoleåret 2011-2012	Gunilla Forssell (SE) Mettemarie Rasch, Niels Bent Hansen (Dk)	Ytterbyskolan, 7. kl. Kungelvl, 7. kl. Sct. Jørgen Skole, 7. kl.	
	Skoleåret 2012-2013	Martin groth, Niels Bent Hansen (Dk) Gunilla Forssell (Se) Anne Grethe Aarnes (No)	Sct. Jørgen Skole, 7. kl. Ytterbyskolan, 8. kl. Gulskogen Skole, 6. kl.	
	Skoleåret 2013-2014	Gunilla F. Eriksson (Se) Sabine B. Nielsen, Lea Ivert (Dk)	Ytterbyskolan, 9. kl. Absalon Skole, 8. kl.	
GRUPPE D	Skoleåret 2012-2013	Christina Grieger-Bakbøl, Gitte Jensen, Catrine Olling (Dk) Anna Lundebring, Helen Stålarml (Se) Marius A. F. Pettersen (No)	Bauehøjskolen, 5. kl. Glasbergsskolan, 5.-6. kl. Selvik Skole, 4. kl.	

	Skoleåret 2013-2014	Marius A. F. Pettersen (No) Susanne Aalsøe (Dk)	Selvik Skole, 5. kl. Baunehøgskolen, 4. kl.	
GRUPPE E	Skoleåret 2013-2014	Niels Bent Hansen, Michala Larsen (Dk) Helena Melin, Lena Karlsson (Se)	Sct. Jørgen Skole, 7. kl. Kronan, 7. kl.	
GRUPPE F	Skoleåret 2013-2014	Helen Stålarv (Se) Anne Grethe Aarnes (No)	Glasberskolan, 5. kl. Gulskogen Skole, 7. kl.	

Matchgrupper/lærere - oversigt over grupper/deltagere i projektperioden:

Forskere	Periode	Deltagere	Institution	Fag-koordinator
	8/2011 – 7/2012	Ronny Johansen (No) Kari Anne Rustand (No) Helga B. Hansen (Dk) Ove Christensen (Dk) Tom Steffensen (Dk) Torben Sebro (Dk) Sylvana S. Hashemi (Se) Ulrika Lundh Snis (Se)	HiVe/HBV HiBu/HBV UCSJ UCSJ UCSJ UCSJ HV HV	Kari Anne Rustand
	8/2012 – 7/2013	Ronny Johansen (No) Kari Anne Rustand (No) Helga B. Hansen (Dk) Ove Christensen (Dk) Tom Steffensen (Dk) Torben Sebro (Dk) Sylvana S. Hashemi (Se) Ann Svensson (Se)	HiVe/HBV HiBu/HBV UCSJ UCSJ UCSJ UCSJ HV HV	Kari Anne Rustand (8/2012 – 1/2013) Torben Sebro (2/2013 – 9/2014)
	8/2013 – 9/2014	Ronny Johansen (No) Kari Anne Rustand (No) Helga B. Hansen (Dk) Ove Christensen (Dk) Tom Steffensen (Dk) Torben Sebro (Dk) Sylvana S. Hashemi (Se) Ann Svensson (Se) Mona Tynkkinen (Se) Sara Willermark (Se)	HiVe/HBV HiBu/HBV UCSJ UCSJ UCSJ UCSJ HV HV HV HV	Torben Sebro

Forskere - oversigt over professionsforskere/deltagere i projektperioden

2. Hovedaktiviteter:

I hele projektperioden, har følgende aktiviteter været centrale:

Lærerne i matchgrupperne har samarbejdet om forberedelse, gennemførelse og evaluering af forløb. Professionsforskerne har støttet og faciliteret dette arbejde og har yderligere observeret i klasserummene efter aftale med lærerne. (Eksempel på observation og optagelse af synkront elev-møde i Adobe Connect, se: <https://connect.sunet.se/p2vi7q4h9g3/>)

Workshops med deltagelse af lærere og forskere - initieret af professionsforskerne. I det omfang det har været praktisk muligt, er disse workshops blevet afholdt parallelt i de tre lande, således at man har kunnet kommunikere og samarbejde i forlængelse af de lokale diskussioner. Omfanget har været omkring 6 parallelle workshops/møder, ca. to om året. Hertil kommer de centralt organiserede GNU-møder i Göteborg (2011), Trollhättan (2013) og Roskilde (sep 2014). Se eksempler på professionsforsker-oplæg i forbindelse med workshops/seminarer, bilag 2 + 3 samt <https://c.deic.dk/p7mpqbk315/>.

Professionsforskerne har jævnligt mødtes virtuelt. I begyndelsen organiseredes møderne ad hoc og foregik via Skype. Siden januar 2013 har der været fastlagte månedlige Adobe Connect-møder, se f.eks. eksempel her: <https://c.deic.dk/p2jt36vacma/>

Skrivearbejde: Lærerne i matchgrupperne har i projektforløbet arbejdet med formidling af deres forløb, f.eks. klassestafetten (se: <http://projektgnu.eu//tekstproduktion.asp>), og afsluttende har de udarbejdet undervisningsforløb (se bilag 4). Professionsforskerne har individuelt og i samarbejde - såvel lokalt som grænseoverskridende - skrevet artikler og papers til konferencer. Hertil kommer afsluttende leverancer, se afrapporteringens DEL II. (Henvisninger til publikationer kan i øvrigt findes på projektets hjemmeside: <http://projektgnu.eu//publikationer.asp>).

I forlængelse af ovenstående og med udgangspunkt i projektets hovedfaser beskrives her kort de centrale aktiviteter i faggruppen for modersmål:

Introduktion: Efter opstartsseminar i Göteborg, hvor matchgrupper og professionsforskere indledte det fremtidige samarbejde, blev der forholdsvis hurtigt sat fokus på forberedelse af pilot-forløbene i foråret 2012.

Pilot-forløb: Matchgrupperne samlede erfaringer med grænseoverskridende samarbejde, organisering og teknik gennem afprøvning af deres forløb. Det specifikke modersmålsfaglige fokus var ikke så tydeligt her, hvor der åbenlyst var brug for at få erfaringer med samarbejdsformer og teknik mv.

"Første afprøvning" og "anden afprøvning": I forløbene i efteråret 2012 og foråret 2013 blev de indhøstede erfaringer brugt i det fortsatte arbejde. Der blev sat mere fokus på modersmålsfagernes faglige områder – især i form af forskellige former for genarbejde.

Generalisering/forankring: I forlængelse af det fælles midtvejsseminar i Trollhättan i september 2013, planlagde og gennemførte de nyetablerede matchgrupper nye forløb – fortsat med fokus på de fælles faglige områder af modersmålsfagene.

3. Undervisningsforløb i projektperioden:

Der er i alt blevet planlagt og gennemført 22 undervisningsforløb i projektperioden.

Pilot-forløb:

Tre matchgrupper gennemførte i foråret 2012 *i alt 3 forløb*, som alle havde fokus på hverdags- og ungdomsliv samt mere generelt sprog og kultur i de tre deltagende lande.

"Første afprøvning" og "anden afprøvning":

4 matchgrupper gennemførte i efteråret 2012 og foråret 2013 *i alt 8 forløb*, som stort set alle havde genarbejde som omdrejningspunkt. Undervisningen havde fokus på noveller, kortprosa, avisgenrer (2 forløb), tegneserier, ungdomslitteratur, digte (2 forløb).

Generalisering/forankring:

6 matchgrupper gennemførte i efteråret 2013 og foråret 2014 *i alt 11 forløb*, hvor genretilgangen stadig var fremtrædende. Undervisningen havde fokus på popmusik, nordisk rapmusik, nordisk lyrik (2 forløb), film og filmproduktion (3 forløb), miljøbeskrivelser, nordisk fiktion, twitterkommunikation, menneskerettigheder.

4. Erfaringer med teknologi og didaktik:

I Udkast til en nordisk læreplan, afsnit 6: *Samarbete med stöd av digitala verktyg i gränsöverskridande grannspråksundervisning* beskrives tekniske og didaktiske muligheder og udfordringer, når det grænseoverskridende samarbejde i så høj grad som i GNU-projektet understøttes af digitale værktøjer (se bilag 1). I afsnittet beskrives bl.a. udfordringer knyttet til såvel hardware som software, ligesom både synkrone og asynkrone samarbejdsformer behandles. Afslutningsvis konstateres som noget centralt, at digitalt understøttet samarbejde kræver meget forberedelse, både med hensyn til den didaktiske planlægning og i forhold til de anvendte teknologier.

Digitale samarbejdsformer er i øvrigt kort beskrevet i statusopsamlingen: [Samarbejdsformer i matchgrupperne i modersmål](#).

5. Organisering af lærersamarbejde:

Samarbejdet mellem lærerne har i de fleste matchgrupper fungeret uproblematisk, men i visse grupper har der også til tider været problemer, - mest af praktisk art.

En gennemgående udfordring er selvfølgelig, at samarbejdet mellem lærerne næsten udelukkende organiseres virtuelt. Derfor har det været væsentligt, at man på opstartsseminaret (sep 11) og midtvejsseminaret (sep 13) har kunnet mødes og indgå de første aftaler mht. indhold og organisering af samarbejdet. Man skal tydeligvis ikke underkende den sociale funktion og betydning, som sådanne indledende fysiske møder har for samarbejdet, hvilket jo også er velkendt og beskrevet i forbindelse med gruppebaserede e-læringsforløb. Det er afgørende, at man i indledningsfasen får sat ansigt på sine samarbejdspartnere, og at man kan lave helt konkrete aftaler om det konkrete fremtidige virtuelle samarbejde.

I forlængelse af ovenstående har det været tydeligt, at de matchgrupper, som med en gennemgående person-konstellation (og med de samme klasser) har kunnet planlægge og gennemføre mere end ét forløb sammen, har oplevet fordele. I kraft af at man allerede har prøvet at samarbejde grænseoverskridende, og fordi man via tidligere forløb er blevet opmærksomme på såvel faglige som strukturelle muligheder og udfordringer, har "erfarne grupper" kunnet undgå mange faldgruber.

Centralt for et velfungerende samarbejde har været, at der har været enighed og tydelighed i grupperne mht. organiseringen af samarbejdet. Det har været vigtigt med klarhed vedr. initiativret og -pligt. Hvem i gruppen sikrer, at der bliver taget kontakt, aftalt møder, oprettet videokonferencerum osv.? Her kan en matchgruppekoordinator have en central funktion. I de tilfælde, hvor samarbejdet ikke fungerede optimalt, kan det muligvis skyldes, at koordinatorfunktionen ikke i tide var kommet på plads i alle grupper. I andre tilfælde fremstod kravene til koordinatoren ikke fuldstændig klart, hvilket gjorde, at samarbejde og planlægning havde svært ved at komme i gang i tide.

Endelig har det vist sig, at det kan være et problem i samarbejdet mellem lærerne, hvis der er uklarhed og ikke mindst ubalance mht. de tidsmæssige rammer den enkelte lærer har eller oplever på sin lokale skole, i forhold til de rammer samarbejdet (og projektet) lægger op til.

(Se også afsnit 8).

6. Samarbejde mellem forskere og lærere:

I modersmål har samarbejdet mellem lærere og forskere været tættest de første to år, mens forskerne i sidste del af projektet har haft en mere tilbagetrukket rolle.

Foruden de forskellige workshops, som forskerne har taget initiativ til, har samarbejdet været præget af forskernes deltagelse/observationer i klasserne – både i forbindelse med den lokale undervisning og når eleverne har mødtes synkront.

Endvidere har forskerne efter behov spillet en rolle i forbindelse med lærernes samarbejde. Dels ved at "skubbe på", når der i enkelte grupper var brug for et initiativ, dels gennem aktiv deltagelse i virtuelle møder. Den faciliterende rolle i forbindelse med møderne har haft karakter af såvel faglig støtte som hjælp til håndtering af konkrete "svære situationer". Et eksempel på det sidste kunne være i en situation, hvor man i en matchgruppe skulle håndtere et problem omkring elevernes kommunikation med hinanden (og måske også vedr. forskellige opfattelser hos lærerne i matchgruppen, mht. hvad der er acceptabelt i elevernes kommunikation med hinanden).

I et projekt, hvor designbased research og brugerdriven innovation er udgangspunkt for samarbejdet mellem lærere og forskere, er det væsentligt at være bevidst om de forskellige roller, og det kan være vigtigt, at deltagerne kender og forstår den teoretiske og metodiske tilgang til samarbejdet. For lærerne kan det måske være svært, at tage initiativer i forhold til forskerne, som jo et stykke hen ad vejen "står for projektet". For forskerne kan det være en udfordring at finde balancen mellem de forskellige roller som initiativtager, facilitator, sparringspartner, observatør og almindelig samarbejdspartner.

7. Fagdidaktiske erfaringer:

En af ambitionerne i GNU-projektets faggruppe for modersmål har været at kunne give bud på en mere funktionel nabosprogsundervisning, hvor man så at sige underviser *i* og *med* nabosprog på samme tid. Da de specifikke krav til arbejdet med nabosprog i de tre lande varierer og samtidig udgør en temmelig lille del af de samlede mål og indholdsformuleringer i diverse styredokumenter, stilles der krav til lærerne om at kunne identificere andre faglige områder i norsk, svensk og dansk, hvor det vil være naturligt at samarbejde i undervisningen, og hvor nabosprogsarbejdet således blot bliver en del af det samlede forløb.

Ved at se på de faglige områder, der er blevet arbejdet med i de gennemførte grænseoverskridende undervisningsforløb i projektperioden (se afsnit 3), får man øje på, at arbejdet med genrer i forskellige sammenhænge kan udgøre en fællesnævner i de tre landes modersmålsundervisning. I forlængelse af dette har en erfaring fra projektet været, at det kan være væsentligt at bruge tid på at identificere og diskutere faglige ligheder og forskelle i landenes læreplaner og undervisningstraditioner, men at det også er en udfordring at skabe tid og rum for den slags overordnede fagdidaktiske diskussioner i en skolehverdag, hvor man som lærer hurtigt kan blive mere optaget af, om man nu lever op til diverse nationale mål- og indholdsformuleringer, og om teknik og logistik nu er på plads til næste undervisningstime. Pointen her er, at grænseoverskridende fagdidaktiske diskussioner er vigtige, og at tiden til sådanne kan være givet godt ud.

Det skrivna ordet och att lyssna på grannspråken har varit viktiga ingredienser för grannspråksförståelsen. Forskarnas närstudier av bruk av olika semiotiska resurser (ord, bilder, ljud) visar på att eleverna utvecklar

kommunikativa strategier och anpassar kommunikationen efter rådande villkor (se vidare Svensson, A., Rustand, K., Sofkova, S., og Steffensen, T.: *Students' Use of Semiotic Structures in Synchronous Computer-Mediated Communication – An Inter-Scandinavian Study*).

Ett annat resultat är att genom möjligheter att uttrycka sig multimodalt utvecklar eleverna inte enbart språklig och kulturell medvetenhet utan lär sig även att förhålla sig kritiskt till skilda representationsformer. Detta sker genom medvetna val av semiotiska uttryck och representationer (analoga som digitala), fördelninga av ansvaret i uppgifter och att elevernas egna informella mediafärdigheter kommer till uttryck (se vidare Sofkova Hashemi, S. (2014) *Meaning-making and Communication in Virtual Nordic Classrooms: transmediation in cross-border understanding. EDULEARN14 Proceedings, 6th International Conference on Education and New Learning Technologies, Barcelona 7-9 July 2014.*

<http://projektgnu.eu/filer/11914edulearnpapergnu.pdf>

När det gäller ämnesinnehåll och utveckling av medvetenhet för grannländernas språk, kultur och historia har det skett en utveckling i klassmatchernas gränsöverkridande arbete från att tala, berätta på modersmålet och lyssna på grannspråken till att explicit läsa dikter och skönlitteratur på de nordiska språken och samtidigt förtydliga sitt eget modersmål genom att exv. läsa in texten och dela audioinspelningar av det inlästa. Från de initiala projekten med fokus på att förstå likheter och skillnader i språken, skolkulturen och fritidsintressen i form av att skriva, tala, lyssna och föra klassamtal över gränserna har arbetet utvecklats mot närsamtal och tvärgruppsarbete med tillgång till delade ytor och lärande med fokus på att läsa, översätta och tolka grannspråken och kommunicera i synkrona/real-time möten.

Inledande fas:	Utveckling mot:
<ul style="list-style-type: none"> – skriva, tala, lyssna – översätta enstaka ord – förstå likheter och skillnader i språken, skolkulturen och fritidsintressen – helklassamtal 	<ul style="list-style-type: none"> – skriva, tala, lyssna – läsa, översätta, tolka texter – förstå likheter och skillnader i språken och kulturen genom ämnesinnehåll – närsamtal och tvärgruppsarbete – delade ytor – delat lärande

I forlængelse af ovenstående har en central fagdidaktisk erfaring i projektet været, at man i det grænseoverskridende arbejde skal være meget opmærksom på elevernes konkrete læse og lytteforståelse. Nok også endnu mere end vi - generelt set – har været i projektet. Man kan *ikke* gå ud fra, at eleverne bare forstår hinanden, og man er nødt til at bruge tid i undervisningen på det konkrete forståelsesarbejde! Ikke mindst er det centralt at arbejde mere med elevernes lytteforståelse.

8. Projektudfordringer:

Der har været mange udfordringer at forholde sig til i GNU-projektet. Nogle er blevet løst undervejs, andre er udfordringer af mere generel karakter, som måske snarere end at være specifikke for GNU-projektet er vilkår for de fleste projekter, hvor mange forskellige mennesker skal samarbejde. Nedenfor skelnes der mellem organisatoriske, tekniske og kompetencemæssige udfordringer, som er blevet identificeret undervejs:

Organisatoriske udfordringer:

Det er allerede blevet nævnt ovenfor (afsnit 5), at et grænseoverskridende samarbejde mellem lærere og professionsforskere mv., som ikke kender hinanden særlig godt, kræver en meget stram styring og en rollefordeling, der er tydelig for projektdeltagere på alle niveauer i projektet. Det er imidlertid ikke nok med en stram central styring. Helt ned i de enkelte samarbejdsrelationer mellem lærere i matchgrupperne, er det afgørende, at man kender sin rolle og sine "pligter". Det har vist sig, at ikke alle lærere fra begyndelsen har været klar over projektets krav til dem, eksempelvis mht. løbende afrapportering, formidling og afsluttende leverancer. I den forbindelse har skolelederne på de enkelte skoler en central rolle i forhold til at klargøre rammer, forventninger og krav til den enkelte deltager i projektet.

Undervejs i projektførelsen har en af de store udfordringer i modersmålsgruppen været at skabe sammenhæng mellem (og for!) alle på tværs af grænserne. Med så mange deltagere var der i projektets første tid en tendens til, at samarbejdet mellem lærere og forskere (og delvist også forskerne imellem) hurtigt kom til at foregå parallelt i de tre lande, dvs. at meget af kommunikationen kom til at foregå nationalt frem for grænseoverskridende. Efterhånden som vi blev mere opmærksomme på dette problem, forsøgte vi at tage højde for det, bl.a. ved at koble forskere sammen med matchgrupper på tværs af landene frem for lokalt, og ved at vi i forbindelse med workshops forsøgte at kombinere lokalt og tværgående samarbejde og kommunikation. Under alle omstændigheder er det stor en udfordring, som man skal være meget opmærksom på.

Samarbejdet i matchgrupperne har haft forskellige organisatoriske udfordringer. Når lærerne har skullet planlægge undervisningen – ikke mindst i forbindelse med det synkrone samarbejde – har det i nogle tilfælde været svært at finde fælles skemapositioner til elevmøderne.

Tekniske udfordringer:

Især det synkrone samarbejde har budt på udfordringer. Når eleverne skal mødes i grupper, er det både en logistisk og teknisk udfordring. Ofte kan eleverne af lokalemæssige grunde og pga. det tekniske udstyr ikke mødes samtidig i alle grupper. I stedet har de skullet mødes i forlængelse af hinanden – med den uro og det "kaos" der følger med sådan en løbende udskiftning. Samtidig er det svært at kommunikere, når 4-5 elever sidder ved samme computer. Det stiller store krav til udstyret både mht. til billede og lyd. (se i øvrigt afsnit 4).

Kompetencemæssige udfordringer:

Det er klart, at de tekniske udfordringer i et projekt som GNU, stiller visse krav til de kompetencer, deltagerne skal have. Umiddelbart ser det dog ikke ud som om, at tekniske udfordringer udgør et større kompetencemæssigt problem. De fleste har været i stand til at tilegne sig de nye værktøjer, hvis der har været brug for det. Det er givetvis mere centralt, at deltagere i sådan et projekt har interessen, engagementet og viljen til at indgå i et projekt, der er baseret på, at det grænseoverskridende samarbejde fortrinsvis foregår virtuelt. Her har skolelederne en central rolle i forhold til at rekruttere deltagere til projektet.

9. Anbefalinger:

I forlængelse af de erfaringer og udfordringer, som er beskrevet ovenfor, følger her nogle anbefalinger vedr. grænseoverskridende samarbejde. For at et sådan samarbejde skal kunne fungere og generere en merværdi i undervisningen, bør der bl.a. være fokus på:

Skoleledernes rolle og samarbejde: Helt centralt står skoleledernes rolle, og de fleste af nedenstående anbefalinger kan ses som elementer, skolelederne skal være opmærksomme på. Det er vigtigt, at

skolelederne – ligesom alle andre deltagere i projektet – er meget bevidste om overordnede forventninger og rammer. Uden skoleledernes aktive medvirken og støtte, vil det grænseoverskridende samarbejde være svært at få til at fungere optimalt.

Organisering, teknik og rammer: Der er meget at tage hensyn til i et grænseoverskridende samarbejde.

Blandt andet skal man overveje:

- *Klarhed:* Overordnet set er det (som allerede nævnt) væsentligt, at alle deltagere kender rammerne for samarbejdet. Det gælder eksplicitte (bl.a. ledelsesmæssige) forventninger og krav, men også mere underforståede ønsker og forestillinger, som deltagerne kunne have.
- *Tid:* Hvor meget tid skal der afsættes til samarbejdet. Dette kan dels være bestemt i beskrivelsen af lærernes arbejdsopgaver (det er vigtigt, at deltagerne har samme tidsmæssige vilkår), men det kan også være noget, de deltagende lærere aftaler indbyrdes i planlægningsfasen.
- *Teknik:* Hvilket udstyr er til rådighed? Hvilke regler er gældende på de enkelte skoler mht. elevernes anvendelse af såvel hardware som software?
- *Etik:* Hvilke etiske regler skal gælde for samarbejde og kommunikation?

Lærernes rolle og samarbejde: Den væsentligste forudsætning for et velfungerende lærersamarbejde er, at de deltagende lærere rent faktisk har lyst og vilje til at indgå i det grænseoverskridende samarbejde. Uden et grundlæggende engagement er det svært at møde de udfordringer, der altid vil være i den slags samarbejde f.eks. mht. teknik og organisering. Herudover er det afgørende for et velfungerende samarbejde, at rammerne for dette er tydelige for alle involverede. Derfor kan det være vigtigt, at deltagerne indledningsvis foretager en forventningsafstemning. I denne kan indgå overvejelser og aftaler om:

- *Tidsforbrug:* Hvor lang tid skal forløbet vare? Hvor meget tid har lærerne til rådighed til samarbejde og forberedelse?
- *Indhold:* Lærerne kan i deres samarbejde med fordel afsætte tid til konkrete og generelle overvejelser om indhold, mål og undervisningstraditioner i landenes modersmålsfag. Ud over at være fagligt udviklende, er det også en forudsætning for samarbejde og planlægning, at man får afklaret deltagerens faglige og fagdidaktiske tilgang til undervisningen.
- *Møder:* Det er en god idé at aftale faste mødetidspunkter til planlægning. I den forbindelse er det vigtigt med klarhed angående koordinatorfunktionen i samarbejdet.

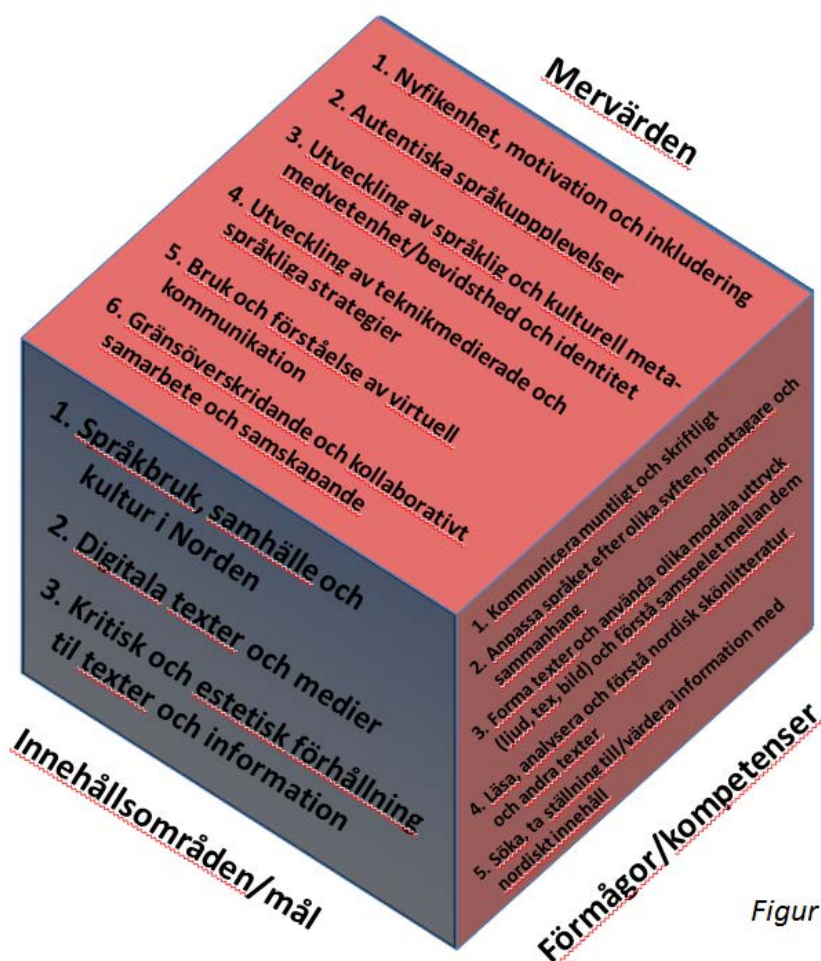
Undervisningen: For at få skabt et godt udgangspunkt for samarbejdet i undervisningen mellem lærere og elever i de deltagende lande, er der flere ting at være opmærksom på:

- *Skemapositioner:* Hvis eleverne skal samarbejde synkront i et forløb, skal man sikre sig, at der er positioner, hvor dette kan lade sig gøre).
- *Elevernes samarbejde:* Det tager tid, når eleverne skal arbejde sammen på tværs af grænserne, og man er nødt til at afsætte tid til, at de kan lære hinanden at kende. Uden tid til etablering af sociale relationer, er det vanskeligt for eleverne at holde et mere snævert fagligt fokus. I den forbindelse kunne det være en fordel, hvis det er muligt, at eleverne *også* får mulighed for at møde hinanden fysisk – undervejs eller som afslutning på et forløb. Et sådan måde tog en enkelt matchgruppe initiativ til, og det var en stor succes.
- *Sprogforståelse:* Det er *ikke* en selvfølge, at eleverne forstår hinanden på tværs af grænserne, slet ikke når det kommer til lytteforståelse. Der bør derfor arbejdes helt konkret med elevernes læse- og lytteforståelse som en naturlig del af undervisningen. For at understøtte sprogforståelsen kan det i øvrigt anbefales, den grænseoverskridende kommunikation benytter sig af flere modaliteter samtidig, dvs. lyd, billede og tekst mv.

DEL II: Forskningsresultater - modersmål:

I faggruppen for modersmål har professionsforskerne haft forskellige interessefelter i tilknytning til GNU-projektets fokusområder. Det drejer sig om modersmålsfagenes *nabosprogsundervisning*, om *virtuel undervisning* og *IT-didaktik* og endelig om *inklusionsaspektet* i den grænseoverskridende undervisning.

I forsøget på at identificere det fælles på tværs af grænserne og ikke mindst den merværdi, som det grænseoverskridende samarbejde kan have, har vi i forlængelse af matematikfaggruppens udvikling af den såkaldte GNUbiske kube (se Pareto m.fl. 2013: http://projektgnu.eu//filer/a-model-for-instructional-design-in-virtual-nordic-classrooms-i-the-inaugural-european-conference-on-technology_k.pdf), løbende arbejdet med og diskuteret en tilsvarende model for modersmål. Dette arbejde har ført til udpegningen af følgende fælles indholdsområder, kompetencer og merværdi:

Figur 1

For en nærmere beskrivelse af kubens elementer, se *Udkast til en nordisk læreplan* (bilag 1).

Resultaterne af arbejdet i modersmålsgruppen kan – som nævnt ovenfor – findes inden for flere områder. Her henvises til forskellige af gruppens publikationer, hvor områderne er behandlet:

Generelt:

Der henvises generelt til *Udkast til en nordisk læreplan* (bilag 1), der samler faggruppens erfaringer med de forskellige områder i GNU-projektet.

Vedr. nabosprogsundervisning:

Steffensen T.: *Nettet som nordisk mødested i undervisningen*, i: Dansk Noter 4/2013, Dansk lærerforening. http://issuu.com/dansklf/docs/dn4_web

Sebro T., Steffensen T.: *Læseoplevelser og læseforståelse i et nabosprogs perspektiv*, i: *Viden om læsning* 14/2013. <http://projektgnu.eu/filer/5laeseoplevelseroglaeseforstaelseietnabosprogspektiv.pdf>

Sebro, T.: *Samarbejde og merværdi – i grænseoverskridende nabosprogsundervisning*, i DANSK 1/2014, Dansk lærerforening. http://dansk.dk/~media/PDF%20DOKUMENTER/Tidsskrifter/Ekstramaterialer%20DANSK/Samarbejde_og_merværdi_Artikel_af_Torben_Sebro_Final2.ashx

Sofkova Hashemi, S. (2014): *Meaning-making and Communication in Virtual Nordic Classrooms: transmediation in cross-border understanding. EDULEARN14 Proceedings, 6th International Conference on Education and New Learning Technologies, Barcelona 7-9 July 2014.*

Vedr. virtuel undervisning og IT-didaktik:

Svensson, A., Rustand, K., Sofkova, S., og Steffensen, T.: *Students' Use of Semiotic Structures in Synchronous Computer-Mediated Communication – An Inter-Scandinavian Study.* <http://projektgnu.eu/filer/4studentsuseogsemioticstructuresinsynchronouscomputermediatedcommunication.pdf>

(Det tilhørende bidrag på "The European Conference on Technology in the Classroom" i Brighton Sydeuropa, juli 2013, kan ses her:

Svensson, A., Forssell, G.: *Conditions for Participation within Synchronous Online Collaborative Learning*, Publiceret i forbindelse med: *Twentieth Americas Conference on Information Systems, Savannah, 2014* <http://projektgnu.eu/filer/8conditionsforparticipationwithinsynchronousonlinecollaborativelearning.pdf>

Svensson, A., Forssell Eriksson, G. (2014b). *Inter-professional Learning for Teaching – Using Digital Tools, Proceedings of 15th European Conference on Knowledge Management - ECKM 2014, Santarém, Portugal, Sept 3-5*

GNU-projektet nevnes i deler av kapittel 8 i en bok om fag og demokrati utgitt på Universitetsforlaget:

Rustand, Kari Anne (2014): *Digital kompetanse og demokrati i norskfaget*, s. 135-150, i Madsen, Janne (red) og Biseth, Heidi (red): *Må vi snakke om demokrati? Om demokratisk praksis i skolen.* Universitetsforlaget. (ISBN 9788215022277)

<http://www.universitetsforlaget.no/nettbutikk/boker%7C%7Cboker-som-kommer%7C%7Cma-vi-snakke-om-demokrati.html>

Vedr. inklusion:

Se *Udkast til en nordisk læreplan*, afsnit 7 (bilag 1).

Dokumentationsmaterialer/links - eksempler:

GNU-projektets hjemmeside: <http://projektgnu.eu//publikationer.asp>

Eksempel på undervisningsforløb fra en af matchgrupperne: <http://projektgnu.eu//tekstproduktion.asp>

Eksempel på observation og optagelse af synkront elev-møde i Adobe Connect, se: <https://connect.sunet.se/p2vi7q4h9g3/>

Eksempel på professionsforsker møde i Adobe Connect: <https://c.deic.dk/p2jt36vacma/>

Eksempel på "Klassestafetten": <http://projektgnu.eu//tekstproduktion.asp>

Eksempler på oplæg i forbindelse med workshops/seminarer:

Lokal workshop i Danmark: Sct. Jørgen Skole, 28/8-2013: PowerPoint (se bilag 2)

Midtvejsseminar: Högskolan Väst, Trollhättan 16-17/9-2013: Powerpoint (se bilag 3)

Grænseoverskridende workshop, 15/1-2014: Adobe Connect-oplæg: (<https://c.deic.dk/p7mpqbk315/>)

Opsamling på samarbejdsformer: [Samarbejdsformer i matchgrupperne i modersmål](#)

Publikationer: Se ovenfor under "Forskningsresultater - modersmål".

Bilag:

Bilag 1: *Udkast til en nordisk læreplan*

Bilag 2: Lokal workshop, DK, august 2013. PowerPoint

Bilag 3. Midtvejsseminar, Högskolan Väst, september 2013. PowerPoint

Bilag 4. Undervisningsforløb, eksempel